

Tószegi Zsuzsanna

Szerzői jogok és internet

Az „enyém, tiéd, miénk” kérdéskör érvényesülése online környezetben

Egy mű közkinccsé válása, vagyis amikor a védelmi idő lejártával az alkotás a szerzői jogosult engedélye és jogdíjfizetés nélkül felhasználhatóvá válik, egyúttal azt jelenti, hogy az adott mű az oltalommal védett, magánérdekű jogok szűk területéről kikerül abba a körbe, amelyben a kultúrafogyasztók korlátozásmentesen gyakorolhatják egyik alapvető emberi jogukat, az információhoz való szabad hozzáférés jogát. A védelmi idő azonban számos kérdést fölvet, különösen az internet és a mobil eszközök használatának napjainkban tapasztalható, szédületes arányú bővülése idején. A szerzői jogi védelem alatt álló művek illegális felhasználása szinte leküzdhetetlennek látszik; ennek ellenére megkérdőjelezhető az engedély nélkül végzett cselekmények és azok elkövetőinek kriminalizálása.

Bobrovszky Jenő nemcsak Csokonai jól ismert sorait („Az *enyim*, a *tied* mennyi lármát szüle, Miolta a *miénk* nevezet elüle.”) választotta esszéje mottójául, de egy francia honlapon¹ megjelent írás címét is, miszerint „Egy mű nem hullik a közkinccsbe, hanem oda felemelkedik.”² E gondolatébresztő mű hatására cikkünkben kísérletet teszünk annak vizsgálatára, hogy hogyan alakulhatott ki az a helyzet, hogy az internethasználók tömegei „közkinccsnek” tekintik az online elérhető forrásokat, nem törődve azzal, a szóban forgó művek szerzői jogi védelem alatt állnak-e vagy sem, illetve arra is vetünk egy pillantást, milyen hatást gyakorol a szerzői jogsértések tömegességére az a tény, hogy mind gyakrabban „kalózkodásnak” minősítik az illegális letöltéseket.

Magánérdekű jogok vs. közkinccs

Fent idézett tanulmányában – a korábban az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) igazgatói pozícióját betöltő – Bobrovszky Jenő arra is rámutat, hogy „a versenyszabadságot érvényesítő nemzetközi piaccgazdaságban a főszabály, az alapállapot a „mienk” tágas tengere, a szellemi közterület primátusa, amelyből csak kivételesen, ideiglenesen, szigorú határok között hasíthatók ki szellemi magánterületek, az „enyém-tied” jogok szigetei és végül is, perspektivikusan minden út a közkinccsből is merítő alkotótól ered és a közkinccsbe vezet.”³

Jogi státuszuk alapján a szellemi javak az alábbi két, egymással ellentétben álló csoportba tartozhatnak:

- a használatot csak meghatározott feltétel esetén lehetővé tevő, oltalmazott magánérdekű jogok közé,
- a használati lehetőség szempontjából szabad, nem oltalmazott közkinccs körébe.

„Szellemi tulajdoni közkinccsnek” azt tekintjük, amelyre vonatkozóan „adott joghatósági területen és időpontban” nem áll fenn senkinek a javára szellemi tulajdon, ezért az a szellemi közjavak részét képezi. A közkinccs körébe tartozó javakat bárki – szabad belátása szerint – használhatja, kutathatja, oktathatja, utánozhatja, valamint átdolgozhatja, mégpedig engedélykérés és díjfizetési kötelezettség nélkül. „Az alkotók erkölcsi jogai (különösen a szerzőség) azonban védettek maradnak plágium, illetve a szerzőségre irányuló találmánybitortlás ellen.”⁴

A mű és a közönsége

A szellemi alkotások a nyilvánosság nélkül, önmagukban nem tudnak érvényesülni; az alkotóknak és alkotásaiknak múlhatatlan szükségük van közönségre, befogadókra. Egyes posztmodern vélekedések szerint a mű önmagában nem is létezik: egy könyvet csak az olvasó tud életre kelteni. Az íróasztalfiókba zárt mű értéke (esetleg remekmű volta) addig nem válhat nyilvánvalóvá, amíg a mű valamilyen formában el nem jut a befogadókhoz.

Amióta szellemi alkotás létezik, az alkotók és az alkotásokat megismerők között összetett kapcsolrendszer alakult ki. E társadalmi folyamat az idő

előrehaladtával egyre több szereplőt köt össze. Bízást mondhatjuk, hogy az emberiség akkora hányada – akár számszerűségében, akár a Föld lakosságának százalékarányában mérve – még soha nem jutott a szellemi alkotások megismerésének, élvezetének lehetőségéhez, mint a XXI. század első évtizedeiben; mindez megtévezve a művek számának robbanásszerű növekedésével.

E bonyolult, sokmilliárd résztvevőre kiterjedő társadalmi mechanizmus működésének egyik fontos aspektusát a szerzői jogi rendszer hivatott szabályozni. A jogi előírásoknak az alkotók érdekei mellett a szellemi alkotások előállítóinak, közvetítőinek és fogyasztóinak az érdekeire is tekintettel kell lenniük. Az alkotók számára a szerzői jogi alapelvek biztosítják az alkotásaik fölötti rendelkezési jogot és e mellett a munkásságukból való megélhetés lehetőségét. Ugyanezen elvek – bizonyos erős korlátok között – a nagyközönség számára is lehetőséget nyújtanak az alkotásokhoz való szabad hozzáférésre. A jog által *szabad felhasználásnak* minősülő esetek azonban főként a magáncélú hozzáférésre terjednek ki. A szerzői jogi rendszer attól válik teljessé, hogy az ún. védelmi idő lejártá után közkinccsé minősíti az alkotásokat, így biztosítva a kultúra és a tudomány eredményeihez való, korlátozásmentes hozzájutást.

Alkotónak, kultúrafogyasztónak lenni – egyaránt alapvető emberi jog!

A szellemi alkotásokra vonatkozó előírásokat túlságosan gyakran a szerzői jogi védelem körére szűkítjük le. A kérdés egyik kiváló szakértője, *Gyenge Anikó*, a szerzői jog emberi jogi háttérét és a szerzői jogi korlátozásokat kimerítő alaposággal taglaló kötetének bevezetőjében rámutat: „a szerző érdeke ugyanolyan emberi jogi védelemben részesül, mint a vele esetlegesen szemben álló egyéb érdekek, amelyek a véleménynyilvánítás szabadsága, a művészeti szabadság, az információszabadság oltalmazó ernyője alá tartoznak.”⁵

Az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról indoklása szintén fölhívja a figyelmet az alkotók és a közérdek között feszülő kényes egyensúlyra: a törvénykezésnek egyformán kell szolgálnia mindkét érdeket. „A szerzői jogi szabályozás egyik alapvető célja a szellemi alkotómunka ösztönzése. Ennek jegyében ismer el személyhez fűződő és vagyoni jogokat a szerző javára. Ezáltal járul hozzá a nemzeti, az európai és az egyetemes kultúra értékeinek megbecsüléséhez, megóvásához. A

szerzői jogi szabályozásnak ugyanakkor a magán- és a közérdek kényes egyensúlyát is meg kell teremtenie, illetve fenn kell tartania. Egyensúlyra van szükség a szerzők és más jogosultak, valamint a felhasználók és a széles közönség érdekei között. A szerzői jogi törvényhozásnak ki kell elégítenie az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás jogos igényeit is. A jogi szabályozásnak lépést kell tartania a technikai fejlődéssel és gondoskodnia kell a jogosultságok széles körű, hatékony érvényesítésének intézményi és eljárási feltételeiről is.”⁶

A szerzői jog nemzetközi szintű szabályozása az 1886-ban megkötött *Berni Unió Egyezményig* nyúlik vissza, de a megállapodás széles körű elfogadottsága meglehetősen sokáig váratott magára. Az egyezményt eredetileg 10 ország írta alá (Belgium, Egyesült Királyság, Franciaország, Haiti, Libéria, Németország, Olaszország, Spanyolország, Svájc, Tunézia).⁷ Magyarország 1922-ben, az Amerikai Egyesült Államok viszont csak 1989-ben csatlakozott a nemzetközi megállapodáshoz. (A Berni Unió Egyezményre még visszatérünk a következő fejezetben.)

A szerzői jogot, illetőleg a kulturális jogokat *emberi jogként* elismerő legelső nemzetközi norma az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata* volt, amelyet az ENSZ Közgyűlése 1948 decemberében fogadott el. A 27. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy „Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.”⁸

A 27. cikk (2) bekezdése rögzíti, hogy mindenkit megillet az általa létrehozott tudományos, művészeti és irodalmi alkotáshoz kapcsolódó erkölcsi és anyagi érdekeinek védelme. Gyenge Anikó idézett művében rámutat arra, hogy az ENSZ nyilatkozata elkülönítve kezeli a szerzői jogot a dologi tulajdonra vonatkozó emberi jogoktól, és „egyáltalán nem utal arra, hogy a szerzői jognak tulajdoni jelleget kellene öltetnie”. Abból, hogy az egyezmény a szerzői jogot a kulturális jogok között helyezi el, egyenesen következik az, hogy egyenrangúvá teszi az alkotókat és a befogadókat, nem tesz különbséget és nem is rangsorol a folyamat résztvevői között.⁹

Csaknem két évtizeddel később, 1966 decemberében újabb két egyezményt fogadott el az ENSZ: a *Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nem-*

zetközi Egyezségokmányát, illetve a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányát. Az előbbi 15. cikke – az emberi jogok nyilatkozatához hasonlóan – szintén a kulturális jogok között rendelkezik a szerzői jogokról. A kulturális jogok közvetlenül kapcsolódnak más emberi jogokhoz – többek között az oktatás, a művészeti és tudományos élet, a vallás szabadságához, illetve az információs szabadsághoz. A kulturális jogok az aktív és passzív szerep gyakorlására egyaránt kiterjednek, így kifejezetten törekednek az alkotók és a befogadók, valamint a műköztetők érdekeinek kiegyensúlyozására.¹⁰

Mindezen érdekek védelme állami feladat, amelynek a szabályrendszere törvényekbe van foglalva.

Szabályozás az Óperenciás tengeren innen és túl

Annak ellenére, hogy a szellemi alkotások nem ismerik az államhatárokat, a nemzetközi magánjogban a főszabály a területhez kötöttség elve – vagyis a szellemitulajdon-védelmi jogosultság csakis annak az országnak a területén áll fenn, ahol a szellemi alkotás létrejött. Az egyes országok eleinte belső jogi szabályozással biztosították a szellemi tulajdon védelmét, a bel- és külföldi alkotók számára egyaránt.

A XIX. században, a nagyarányú iparosodással és a nemzetközi kereskedelem erőteljes bővülésével párhuzamosan egyre sürgetőbbé vált, hogy a szellemi alkotások védelmét ne csak a keletkezés szerinti országban, de más államok területén is biztosítani lehessen. Az államhatárokon túl terjedő védelem biztosítása érdekében sorra jöttek létre a multilaterális nemzetközi egyezmények, melyek közül az első az iparjogvédelmi alkotásokat védő Párizsi Unió Egyezmény volt 1883-ban, ezt követte 1886-ban a szerzői jogok védelmére megkötött Berni Unió Egyezmény. Jóval később, 1971-ben az ENSZ égisze alatt további multilaterális szerződés született: a hangfelvételek védelméről szóló Genfi Egyezmény.¹¹

A Berni Unió Egyezménynek (BUE) – amely ma is hatályban van – 2014 elején 167 ország a tagja. Szövegét időről időre felülvizsgálják annak érdekében, hogy a technológiai változásokat követni tudják. A BUE egyetemes mivolta azonban addig nem tudott érvényre jutni, amíg sem az Egyesült Államok, sem a Szovjetunió nem csatlakozott hozzá – az USA részéről 1989-ben, az Orosz Föderáció

részéről 1994-ben történt meg a csatlakozás.¹² Részben a két nagyhatalom távolmaradása miatt dolgozták ki 1952-ben az Egyetemes Szerzői Jogi Egyezményt, amely a Berni Unió Egyezmény után a második legjelentősebb konvenció a szerzői jog területén.¹³ Miután az egyezmény jelentős átalakításon esett keresztül, 1971-ben Párizsi Egyezmény néven tették közzé.¹⁴ Az egyezménynek jelenleg 100 tagja van, köztük az USA és a volt Szovjetunió is.¹⁵

Ahogy fejlődött a szerzői jogi rendszer, új és új multilaterális egyezmények születtek. Közülük csak kettőt emelünk ki: elsőként az 1961-es Római Egyezményt, amely a „szomszédos jogok” védelmére (szomszédos jogi jogosultak az előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, rádió- és televízió-szervezetek, filmelőállítók) jött létre. A másik az 1994-ben a Kereskedelmi Világszervezet égisze alatt megkötött TRIPS (*Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*) egyezmény, amely napjainkra a szellemi tulajdon oltalmának legelfogadottabb, alapvető nemzetközi konvenciójává vált.

Hollywoodtól Gibraltár szikláig

Ahogy korábban már szó esett róla, a nemzetközi szerzői jogi rendszer ugyan már 1886 óta a Berni Unió Egyezményre épül, az Egyesült Államok azonban több mint egy évszázaddal később, csak 1989-ben csatlakozott a nemzetközi konvencióhoz. Erősen leegyszerűsítve, akár azt is mondhatnánk, hogy az USA-ban hosszú ideig gyakorlatilag nem ismerték el a külföldi szerzők jogait.

„A hollywoodi filmipart menekülő kalózkodók hozták létre.” Ők azok, akik a XX. század elején Kalifornia-ba tették át székhelyüket, nem utolsósorban azért, hogy kivonják magukat a szabadalmi jog szabályai alól, és így ne kelljen fizetniük Edison találmányának a hasznosításáért – írja Lawrence Lessig *Szabad kultúra* című könyvében.¹⁶

„A szerzői jog nem Gibraltár sziklája, és soha nem is volt az.” Most mégis azt tapasztaljuk, hogy a szerzői jog korábban soha nem védte a jogok ilyen széles körét, ennyire sok felhasználó ellenében, ilyen hosszú ideig. Az eredetileg az alkotó energiák kis hányadára vonatkozó szabályozás napjainkra az alkotói folyamat minden ágára kiterjedő „súlyos teherré vált”. Ahelyett, hogy a törvény emberiségesen szabályozná a technika és a piac egymásra gyakorolt hatását, „szabad társadalmunk

által valaha ismert, a kultúrára vonatkozó legszigorúbb szabályozássá változtatja” azt.¹⁷

Az internet és az *Európai Unió* szerzői jogi szabályozásáról írott könyvben *Milassin László* leszögezi: „A globális jogvédelemnek a lehető legteljesebb mértékben le kell fednie a szerzői jogi viszonyokat.” A jövőbeli szabályozásra vonatkozóan fontos kérdés: a természetes személy, az alkotó jogait előtérbe helyező európai védrendszert, vagy a beruházók, a terméket előállítók érdekeinek védelmét garantáló angolszász copyright-rendszert részesítsék-e előnyben?¹⁸

A szerzői jogsértések kriminalizálása

Mezei Péter A fájlcsere retorika – gondolatok egy álvita margójára című tanulmányában idézi *Stefan Larsson* svéd jogszociológust, aki doktori disszertációjában a metaforikus jogi gondolkodásról azt írta: komoly problémák forrásává válhat, ha a szakemberek által használt kifejezések nincsenek összhangban a társadalom értékrendjével. Kimondottan káros és nem várt negatív következményekhez vezethet, ha bizonyos metaforákat eredeti környezetükből kiemelnek, és szánt szándékkal eltorzított kontextusban használják őket.¹⁹

Láthatóan nem működik az a modell, amely elvárná, hogy a társadalom csakis azért tartsa be a mindennapokban a szerzői jogi szabályokat, mert „felülről” ezt diktálják. A normakövetés csak akkor reális elvárás, ha az emberek ismerik, megértik és – lehetőleg egyetértőleg – elfogadják a jog által szentesített szabályokat.

Az elmúlt évtizedekben sokan nyilvánítottak ki a későbbiek során tévesnek minősülő véleményt. Egy-egy új technológia megjelenésekor mindig volt valaki, aki a szerzői jogi rendszer összeomlását vetítette előre.

Mezei Péter egy különleges gyöngyszemre hívja föl a figyelmet. Az Egyesült Államok Himnuszát megzenésítő zeneszerző, *John Philip Sousa* egyenesen „ördögi masinának” nevezte a gépzenogorát. Az akkor újdonságszámba menő mechanikus szerkezetnek a társadalomra gyakorolt végzetes hatásait így jellemezte 1906-ban, a szerzői jogi törvényről tartott kongresszusi meghallgatáson: „Ezek a beszélő gépek tönkre fogják tenni a zene művészi fejlődését ebben az országban. Amikor gyerek voltam, a nyári estéken minden ház előtt embereket lehetett látni, ahogy régi és új dalokat

énekelnek. Ma csak ezeket a pokoli gépeket lehet éjjel-nappal hallani. Nem maradnak hangszálaink. A hangszálakat ugyanúgy el fogja tüntetni az evolúció, ahogy az emberré válás során eltűnt az ember hátáról a fark.”²⁰

Ugyancsak az amerikai kongresszusban fakadt ki szenvedélyesen *Jack Valenti*, az amerikai filmipar érdekvédelmi és lobbiszervezetének (MPAA) akkori vezetője, aki a videomagnóktól féltette a szerzői jogi rendszert. 1982-ben így nyilatkozott: a videomagnó „az az amerikai filmproducer és az amerikai közönség számára, mint a bostoni fojtogató az otthonában tartózkodó nő számára”.²¹

Az illegális fájlcsere egyenlő a kalózkodással?

Kétségtelen tény, hogy az utóbbi időkben elhárpódzott fájlcsere érzékeny anyagi veszteséget okozott a szerzői jogosultak számára – nem véletlenül került éppen ez a technológia a kritika célkeresztjébe. Az illegális letöltések jelentős hányada ugyanis a fájlcsere-ülő rendszereken keresztül valósul meg. Az elszennvedett bevételkiesés óriási – a számítások szerint minden évben dollármilliárdokban mérhető. A bevételkiesést kényszerűen elszennvedők kíméletlen harcot folytatnak az illegális letöltők ellen – és ebbe a harcba beletartozik az is, hogy az anyagilag károsultak kriminalizálják az elkövetőket és a cselekményeket egyaránt.

Az előzőekben leírt, a jogtulajdonosok számára negatív következményekkel járó folyamat egyik érdekes fejleménye, hogy az „illegális letöltés” kifejezést egyre ritkábban, míg az „internetes kalózkodást” mind gyakrabban olvashatjuk.

Az előző fejezetben idézett tanulmányában Mezei Péter arra is rámutat, mennyire káros az a „terminológia, amely szándékosan torz köntösbe bújtatja (gyakorlatilag egy kalap alá veszi) az összes internetes felhasználást, jelentősen aláássa napjainkban a szerzői jog társadalmi elfogadottságát, illetve a fájlcsere-dilemma feloldásának lehetőségét.”²²

A továbbiakban a szerző kifejti, hogy a fájlcsere kapcsán folyó vita érvei gyakran „álszentek”, terminológiája többnyire „kétarcú” – ennek ellenére érdemes vele foglalkozni, hogy tisztázzuk az érdekeltek valódi céljait és érdekeit.

A „kalózkodás” kifejezés jó ideje gyökeret vert a szellemi tulajdon-védelem teljes vertikumában folyó

szakmai diskurzusban, és újabban már azon túl, a politikai életben is. Ez utóbbira példa a kalózpártok megjelenése a politikai porondon. A kalózpártok közül már vannak, amelyek a választásokon is sikerrel szerepelnek, hiszen zászlójukra a polgári jogok megerősítését, a szabad tudásáramlást, az információszabadságot, a biztonságosabb adatvédelmet és más fontos demokratikus célt tűznek ki.

Nézzük, hogyan vélekedik e kérdésről „Szabad kultúra” című könyvében Lawrence Lessig. „A polgárok bűnbe vitele” c. fejezetben ezt írja: „A túlszabályozás megfojtja az alkotó- és újtási kedvet, lehetőséget adva az ősközületeknek arra, hogy nemet mondjanak a jövőre, és elpazarolja a demokratikus művészet rendkívüli lehetőségét, amelyet a digitális technika szült.” További gondot okoz, hogy „a túlszabályozás lezülleszti az állampolgárok erkölcsét, és gyengíti a törvény erejét.”²³

A gondolatsort folytatva Lessig kifejti, hogy a most folyó tilalmi háború nagyon sok polgár viselkedése ellen irányul. Egy 2002-es adat szerint az amerikai állampolgárok 20 százaléka töltött már le zenét az internetről – tehát, ha igaznak fogadjuk el a tartalomipar által sulykolt minősítést, azzal a társadalom egyötödét (!) bűnözőnek minősítjük (és tegyük hozzá: az adat már egy bő évtizeddel ezelőtti).

A tilalmi háborúból adódó, több mint kedvezőtlen megbélyegzésnek további negatív vonatkozása is van: mégpedig a polgári szabadságjogok korlátozása. Lessig idézi az *Electronic Frontier Foundation* ügyvédjét, *Fred von Lohmann*t: „van egy «járulékos kár», amely «mindig előáll, amikor a lakosság jelentős részét bűnözővé teszik», ez pedig nem más, mint a polgári szabadságjogok általános sérülése.” Ha vélelmezett törvénysértőként kezelünk valakit, akkor annak – részben vagy egészben – „hirtelen számos alapvető joga elpárolog”. „Ha megsértette a szerzői jogot, hogyan remélhetné személyiségi jogainak bármiféle védelmét? Hogyan remélhetné, hogy nem foglalhatják le a számítógépét? Hogyan remélhetné, hogy továbbra is lehet internetelérése?”²⁴

Akik a szerzői jogi rendszer megreformálásáért küzdenek, akik kétségbe vonják, hogy a szellemi tulajdon valóban tulajdon-e, sok érvet tudnak felhozni saját igazuk mellett – és tévedés ne essék, a szerzői jogászok közül is vannak jó néhányan, akik úgy vélik, érdemes volna a „szellemi tulajdon” kifejezés használatától eltekinteni, mert a fogalom félrevezető. Akik nem harcolnak egyik oldalon sem, csupán elgondolkodnak mindkét fél érvein,

vélhetően egyetértenek Mezei Péterrel: „A tulajdon és a lopás kifejezés alkalmazásának téves volta alapvetően a fizikai tárgyak feletti tulajdon és a szerzői művekkel kapcsolatos jogosultságok között megfigyelhető eltérések fényében feltűnő.” „A magántulajdonba tartozó tárgyak élvezete [...] csakis annak tulajdonosát illeti meg [...] ezzel szemben egy könyv elolvasásával a könyvben lévő alkotás nem vész el [...] egy rádióműsort rengetegen hallgathatnak egyszerre [...] egy dal letöltésével sem az eredeti mű nem semmisül meg, sem az abban foglalt szellemi alkotás hasznosításától nem fosztja meg a szerzőt a felhasználó.”²⁵

2008-ban az akkori *Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium* benyújtott egy, a szerzői jogi törvény módosítására vonatkozó javaslatot, amely szerint törvénysértést követne el, aki annak ellenére tölt le egy fájlt, hogy tudja, vagy „tudnia kellene”, hogy a fájl jogtalan forrásból származik. A javaslat indoklása szerint „nem lehet megfelelő indokot találni arra”, hogy mentesüljön a jogkövetkezmények alól, aki tudja, vagy „tudnia kellene”, hogy forrása jogszerűtlen. A módosító javaslatot a parlament elvetette.

Sajnos, valóban rendkívül sok az illegálisan feltöltött, jogosulatlan tartalom az interneten, de ez nem ok arra, hogy gyakorlatilag minden internetezőt potenciális bűnözőnek kiáltssanak ki. Cikkünk végén is egy szerzői jogász, *Munkácsi Péter* gondolatait idézzük: „A szerzői jog fejlődése két korszak határán áll. Miközben a jogalkotás, a jogértelmezés színvonalas munkát végez a klasszikus elvek mentén, a fogyasztói csoportok, a szélesebb körű nyilvánosság körében a hagyományos szerzői jog elfogadottsága, a jogkövető magatartás globális szinten alulértékeltté vált. Az értékválság lenyomata az értelmes párbeszédet, kritikus attitűdöt nem ritkán meghaladó, durva hangnemű, nyílt szerzőijog-ellenesség.”²⁶

Zárszó helyett

Hosszan sorolhatnánk a pro és kontra érveket a szerzői jogi védelem hagyományos rendszerének megtartása mellett és ellen. Az egyik legfrappánsabb érv azonban minden bizonnyal az alternatív megoldást jelentő új szabályozási technika, a Creative Commons (tulajdonképpen: „kreatív közjavak”) népszerűsége, gyors terjedése.

A Creative Commons (CC) részben a felhasználók, részben a szerzők érdekeit szolgálja. A fel-

használóként annyiban, hogy a CC hatálya alá helyezett műveket általában engedélykérés és jogdíj-fizetés nélkül felhasználhatják; a szerzőkét pedig annyiban, hogy szellemi alkotásaikat saját belátásuk szerint láthatják el CC engedéllyel, így a műveik nyilvánossághoz való eljuttatásában nem korlátozza őket sem kiadó, sem a szomszédos jogokkal (vagy azok egy részével) rendelkező, profitorientált vállalkozás. A Creative Commons szabályozásnak köszönhetően élő szerzők művei is közkinccsé válhatnak, ha a jogtulajdonos így dönt.

Irodalom

- 1 A honlap címe:
<http://membres.multimania.fr/uzine/VBP/dompub.htm> [online forrás, letöltve 2013. július 13.]
- 2 Bobrovszky Jenő: Az enyém, a tied és a miénk a szellemi tulajdonban. Áttekintés a közkinccs és a szellemi magántulajdon egyes összefüggéseiről az Internet tükrében.
<http://mta.hu/fileadmin/2008/06/Bobrovszky.doc> [online forrás, letöltve 2013. július 13.] 1. p.
- 3 Bobrovszky i.m. 5. p.
- 4 Bobrovszky i.m. 9. p.
- 5 Gyenge Anikó: Szerzői jogi korlátozások és a szerzői jog emberi jogi háttere. Bp., HVG ORAC 2010. 14. p.
- 6 Az 1999. évi LXXVI. törvény indokolása a szerzői jogról.
<http://lazarus.elte.hu/hun/tantern/c56/szerzoi-jogi-indoklas.htm> [online forrás, letöltve 2013. július 13.]
- 7 Convention Concerning the Creation of an International Union for the Protection of Literary and Artistic Works of September 9, 1886 [online forrás, letöltve 2013. július 13.]
<http://global.oup.com/booksites/content/9780198259466/15550015>
- 8 Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. Magyar ENSZ Társaság. [online forrás, letöltve 2013. július 13.]
<http://www.menszt.hu/layout/set/print/content/view/full/201>
- 9 Gyenge Anikó (2010) i.m. 24. p.
- 10 Gyenge Anikó (2010) i.m. 25. p.
- 11 Convention for the Protection of Producers of Phonograms Against Unauthorized Duplication of Their Phonograms.
http://www.wipo.int/treaties/en/ip/phonograms/trtdocs_wo023.html [online forrás, letöltve 2014. február 19.]
- 12 WIPO-Administered Treaties. Contracting Parties > Berne Convention.
http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=15 [online forrás, letöltve 2014. február 19.]

- 13 Universal Copyright Convention of 6 September 1952, with Appendix Declaration relating to Article XVII and Resolution concerning Article XI.
http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/details.jsp?treaty_id=208 [online forrás, letöltve 2014. február 19.]
- 14 Universal Copyright Convention as revised at Paris on 24 July 1971, with Appendix Declaration relating to Article XVII and Resolution concerning Article XI 1971.
http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15241&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html [online forrás, letöltve 2014. február 19.]
- 15 IP-related Multilateral Treaties – Contracting Parties/Signatories – Universal Copyright Convention 1952.
http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/parties.jsp?treaty_id=208&group_id=22 [online forrás, letöltve 2014. február 19.]
- 16 Lessig, Lawrence: Szabad kultúra 4. fejezet [online forrás, letöltve 2013. július 13.]
<http://mek.oszk.hu/03200/03207/html/>
- 17 Lessig, Lawrence: i.m. 150. p.
- 18 Milassin László: A világháló és az EU szerzői joga. Luxembourg, Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, 2006. 37. p.
- 19 Mezei Péter: A fájlcsere retorika – gondolatok egy álvita margójára. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012/2. szám, p. 46–67.
- 20 Mezei Péter: i.m.
- 21 Mezei Péter: i.m.
- 22 Mezei Péter: i.m.
- 23 Lessig i.m. 178. p.
- 24 Lessig i.m. 183. p.
- 25 Mezei Péter: i.m.
- 26 Munkácsi Péter: A szerzői jog elfogadottsága, a fogyasztói magatartások változása, a digitalizációval összefüggésben. In: Fehér könyv a szellemi tulajdon védelméről 2008–2009. Magyar Szabadalmi Hivatal, 2009, p. 207–224.

Beérkezett: 2014. VIII. 1-jén.

	Tószegi Zsuzsanna a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, tájékoztatási és formatervezési szakmai főtanácsadó, az e-kormányzati fejlesztések projektvezetője, a Magyar Formatervezési Tanács elnöki főtanácsadója, a hivatal honlapjának és intranet rendszerének főszerkesztője. E-mail: zsuzsanna.toszegi@hipo.gov.hu